ЄВРОПА 07.10.2025 | Павліна Янебова

Новий головний біль Брюсселя?

З поверненням Бабіша на посаду прем'єр-міністра уряд Чехії може переглянути відносини з ЄС і змінити пріоритети зовнішньої політики

Результати загальних виборів у Чехії не стали несподіванкою: партія ANO Андрея Бабіша, яка отримала майже 35 відсотків голосів, найімовірніше, сформує наступний уряд, а сам Бабіш готується повернутися на посаду прем'єр-міністра. Натомість чинний прем'єр-міністр Петр Фіала та його правоцентристська коаліція SPOLU переходять в опозицію, а майбутнє коаліції та її керівництва залишається неясним. Явка на виборах була однією з найвищих в історії Чехії від 1993 року, що, напевно, значною мірою пов'язано з успішною мобілізацією виборців партією ANO. Президент Петр Павел ще не доручив Бабішу формування уряду, але очікується, що він це зробить.

Бабіш знову за кермом

Втім, вибори також принесли деякі несподіванки. Попри прогнози, радикально-ліве об'єднання Stačilo! («Досить!») не потрапило до нижньої палати парламенту. Гірший, ніж очікувалося, результат продемонструвала ультраправа SPD, що свідчить про те, що чеські виборці не зацікавлені у виході з ключових міжнародних інституцій. Як Stačilo!, так і SPD проводили кампанію за референдум щодо членства Чехії в ЄС і НАТО. Виборці, яких могла б привабити сильна соціально-економічна та соціальна програма Stačilo!, натомість обрали «безпечніший» варіант – проголосували за ANO.

Ще одним сюрпризом став успіх правої партії Motoristé sobě («Автомобілісти за себе»). Це були їхні перші загальні вибори після успіху на виборах до Європейського парламенту минулого року. Хоча протягом кількох місяців вони коливалися навколо п'ятивідсоткового порогу, необхідного для входження до Палати депутатів, їхній фактичний результат у 6,7 відсотка перевищив очікування. Ба більше, «Автомобілісти» тепер дуже близькі до участі в уряді.

Бабіш, ймовірно, захоче уникнути трипартійної коаліції, оскільки це значно ускладнить його керівну роль

З огляду на кількість мандатів, ANO не може самостійно сформувати більшість. Партія вже заявила, що її пріоритетом буде уряд меншості, підтриманий SPD і «Автомобілістами». Однак протягом вихідних «Автомобілісти» дали зрозуміти, що вимагають прямої участі в уряді, інакше від них не варто очікувати підтримки. Тим часом SPD також заявила, що хотіла б призначити своїх «експертів» на певні міністерські посади. Але переговори тільки-но розпочалися і можуть ще змінити свій хід залежно від того, що Бабіш і його команда зможуть запропонувати «Автомобілістам» і SPD.

Бабіш, ймовірно, намагатиметься уникнути трипартійної коаліції, оскільки це значно ускладнить його керівну роль. Крім того, третина майбутніх депутатів SPD є членами менших партій, які балотувалися від SPD, що рано чи пізно, можливо, спричинить нестабільність. Хоча і ANO, і «Автомобілісти» займають євроскептичні позиції – обидві партії належать до групи «Патріоти за Європу» в Європейському парламенті – жодна з них насправді не закликає Чехію вийти з ЄС. З іншого боку, SPD займає набагато радикальнішу позицію у зовнішній політиці, ставлячи під сумнів не тільки членство Чехії в ЄС, але й її членство в НАТО. Тут свою роль відіграє президент Павел, який ще до виборів заявляв, що не зможе призначити міністра, який відмовляється визнати членство Чехії в ЄС.

Нарешті, оскільки «Автомобілісти» є новачками у великій політиці, Бабіш може вважати їх більш керованим партнером по коаліції. У цьому випадку може бути сформовано уряд меншості, що складатиметься з ANO та «Автомобілістів» і підтримуватиметься SPD. Підтримку такому уряду також можуть надати «Громадянські демократи» (ODS, найбільша партія в SPOLU), з якими «Автомобілісти» мають певні зв'язки.

Чеська зовнішня політика на роздоріжжі

ANO і «Автомобілісти» мають спільну позицію щодо Європейського союзу сильних держав-членів і проти подальшої інтеграції. Їхній уряд приділятиме велику увагу перегляду

Європейського зеленого курсу та заходів з декарбонізації, включно з відмовою впроваджувати нову систему торгівлі викидами (ETS2). Обидві партії також відкидають імплементацію Пакту ЄС про міграцію. У цих питаннях вони тяжітимуть до позицій Віктора Орбана. Незалежно від того, хто стане партнером ANO у коаліції, відносини з Угорщиною та Словаччиною зміцняться. Водночас уряд під керівництвом ANO намагатиметься зберігати добрі двосторонні стосунки з країнами Західної Європи. Ні ANO, ні «Автомобілісти» не зацікавлені в зміні відносин Чехії з Росією, і, незважаючи на їхню політичну солідарність з Угорщиною Орбана, не очікується, що вони підтримають блокування санкцій ЄС проти Росії.

Порівняно з каденцією Фіали, підтримка урядом України в її обороні проти російської агресії, безсумнівно, відійде на другий план. Це стосується як риторики, так і фактичної переоцінки фінансової та військової підтримки, включаючи ініціативу щодо боєприпасів. Хоча Чехія не входить до числа найбільших донорів України в цифровому вираженні, ініціатива щодо боєприпасів вимагала значних ресурсів з чеської сторони і була високо оцінена як самою Україною, так і іншими партнерами. Бабіш та ANO наполягають на підвищенні прозорості ініціативи та критикують занадто велику вигоду оборонних компаній (зокрема Czechoslovak Group, з власником якої – Міхалом Стрнадом – у Бабіша напружені стосунки). Водночас партія не вимагає її припинення. Проте незрозуміло, наскільки запропоновані ANO зміни дозволять ініціативі залишатися ефективною. Експерти вважають, що пропозиція передати координацію ініціативи на рівень НАТО є нереалістичною.

Як ANO, так і «Автомобілісти» наголошують на важливості міцних трансатлантичних відносин і, зокрема, на своїй симпатії до Дональда Трампа та його стилю правління

І ANO, і «Автомобілісти» наголошують на важливості міцних трансатлантичних відносин і, зокрема, на своїй симпатії до Дональда Трампа та його стилю правління. Як прем'єр-міністр, Бабіш, безсумнівно, хотів би знову відвідати Білий дім. Це може ускладнити неоднозначна позиція ANO (та її виборців) щодо виконання зобов'язань НАТО стосовно витрат на оборону. Хоча ANO і не відкидає безпосередньо ціль у 5 відсотків, вона стверджує, що відсоток від ВВП не має сенсу, і що акцент слід робити на ефективному витрачанні коштів та придбанні активів, які, безсумнівно, посилять обороноздатність країни. Такий підхід видається спробою задовольнити виборців,

які не є єдиними в цьому питанні, і значна частина яких підтримує ANO з соціально-економічних міркувань.

Що стосується війни Ізраїлю в Газі, то не слід очікувати активних змін у однозначній підтримці Чехією Ізраїлю. Водночас Бабіш може бути більш відкритим до переконань європейської більшості з цього питання, ніж уряд Фіали, адже це питання для нього менш пріоритетне.

Загалом зовнішня та європейська політика майбутнього уряду Чехії буде відрізнятися від тієї, яку ми бачили протягом останніх чотирьох років – насамперед тому, що вона не буде такою вагомою на порядку денному уряду. Найпомітнішими змінами стануть послаблення підтримки України та більш критичне ставлення до ЄС, що може мати негативні довгострокові наслідки для суспільної дискусії в Чехії. Президент, вірогідно, буде більш активно залучатися до цього процесу, щоб зберегти імідж Чехії як конструктивного та надійного партнера для своїх міжнародних партнерів і підкреслити цінність членства в ЄС для чеського суспільства. Щоб уникнути чергового розколу єдності ЄС, європейські партнери повинні налаштуватися на збереження прагматичних відносин з майбутнім чеським урядом, а не передчасно відштовхувати його.

Павліна Янебова

Павліна Янебова (Pavlína Janebová) – директорка з досліджень Асоціації з міжнародних питань (AMO). Її експертна діяльність зосереджена на зовнішній та європейській політиці Чехії, а також на співпраці в Центральній Європі.